

μετωπίσεως γεγονότων, που δεν μπορεί να εξηγηθῆ παρά μόνον σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς βάσεις που δημιουργεῖ μὲ τοὺς νέους αὐτοὺς τύπους, ἢ κοινωνικὴ προγραμματικότητα.

α) *Ἡ ἀναγνώριση τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων, ἀπὸ τινων ἀπόψεων, προήλθε ἀπὸ τὸ ἴδιο ρεῦμα πού, πρὶν ἀπὸ τρία τέταρτα αἰῶνος, δόδησε στὴν ἀναγνώριση τῶν ἀστικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.*

Ἄστικά καὶ κοινωνικά δικαιώματα ἀντιστοιχοῦν πρὸς δυὸ σταθμοὺς στὴν εξέλιξη μιᾶς διαρκοῦς ἀνάγκης τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀνάγκης τῆς ἀσφαλείας. Ὁ ἀνθρώπος, ἀπ' τὴ φύση, ἔχει τὸ αἶσθημα τοῦ τρόμου μπροστὰ στὴν ἀβεβαιότητα τῆς ἐπαύριον. Βέβαια, μερικὲς φορὲς μᾶς παρουσιάζουν τὴν ἔλλειψη ἀσφαλείας σὰν γεννητρία πρωτοβουλίας· εἶναι γιὰ ὠρισμένους, ἕνα κίνητρο καὶ μ' αὐτὸ παράγων προόδου. Ἀλλὰ αὐτὸ ἰσχύει γιὰ μιὰ ἀσήμαντὴ μειοψηφία. Σ' ὅλες τὶς ἐποχές, καὶ σ' ὅλες τὶς χώρες, οἱ ἀνθρώποι, ἐφρόντιζαν νὰ προστατευθοῦν ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἀσφαλείας, ἀλλὰ φυσικά, ὑπεγράμμισαν, σὲ κάθε ἐποχῇ, τὴ βασικὴ, γιὰ τὴ στιγμὴ ἐκείνη, ἔκφραση τῆς ἀνασφαλείας.

Ἐπεδίωξαν ἐν πρώτοις τὴν ἀσφάλεια ἀπέναντι τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ· κατόπιν ἐπεδίωξαν νὰ εὔρουν τὴν ἀσφάλειαν ἐναντίον τῆς ἐσωτερικῆς διαταραχῆς καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ φεουδαλισμοῦ ἀνταποκρίθηκε, ὡς ἕνα μεγάλο βαθμὸ, στὴ συγκέντρωση τῶν ἀδυνάτων γύρω ἀπὸ ἕναν ἀφέντη, ἱκανὸ νὰ τοὺς προστατεύῃ καὶ νὰ τοὺς ἐγγυηθῆ αὐτὴ τὴν τόσο ἐπιθυμητὴ ἀσφάλεια.

Ἀργότερα, οἱ ἀνθρώποι, μὴ φοβούμενοι πλέον ἢ φοβούμενοι λιγώτερο τὸν ἐξωτερικὸν ἐχθρὸν ἢ τὴν ἐσωτερικὴν ἀνωναλλαν, ἐφρόντισαν νὰ προστατευθοῦν ἀπέναντι τῆς κυβερνητικῆς ἢ ἀστυνομικῆς αὐθαιρεσίας γεννητρίας μιᾶς ἔλλειψης ἀσφαλείας που ἐγένετο συνεχῶς περισσότερο αἰσθητὴ στὸ βαθμὸ που ἐξασθενούσαν τὰ ἀρχικὰ αἷτια τῆς ἔλλειψης ἀσφαλείας.

Ἡ διακήρυξη τῶν ἀστικῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν γενικῶν ἐλευθεριῶν ἐκφράζουν αὐτὸ τὸ στάδιο τῆς ἐξελίξεως. Δὲν τὸ εἶπε ὁ Μοντεσκιέ ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἡ ἀσφάλεια κάθε πολίτη καὶ ἡ συνείδηση που ἔχει γι' αὐτὴν;

Μὲ τὸν 19ον αἰῶνα, γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα ἡ ἀνάγκη τῆς ἀσφαλείας περνάει σ' ἕνα νέο ἐπίπεδο. Διαρκῶς περισσότερο οἱ ἀνθρώποι ζητοῦν νὰ ἀσφαλισθοῦν ἐναντίον τῶν ἀπειλῶν που ἐμφανίζονται στὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ τους ζωὴ. Τότε λοιπόν, στὴν ἀρχή, κατὰ ἕνα τρόπο ἀσαφῆ καὶ συγκεχυμένο κατόπιν ὅμως διαρκῶς περισσότερο συγκεκριμένο, ἐπιβάλλεται πλέον σταθερῶς ἡ διεκδίκηση τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων.

1. Αὐτὸς ὁ νέος σταθμὸς ἐξηγεῖται ἐν πρώτοις μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἀστικά δικαιώματα, καὶ οἱ γενικὲς ἐλευθερίες ἐθεωρήθηκαν σὰν

μερικῶς ἐξασφαλισμένες, καὶ ἔγιναν ἀργότερα διαρκῶς περισσότερο αἰσθητές, διότι αἰτίες ἀνασφαλείας εἶχαν περάσει ἀπαρατήρητες ἢ ἔγιναν λιγώτερο ἀντιληπτές, διότι ἄλλες ἀπασχολήσεις τὶς εἶχαν σχεδὸν συγκαλήψει.

2. Ἐξ ἄλλου, καὶ πρὸ παντός, τὸ νέο οἰκονομικὸ καὶ κοινωνικὸ καθεστῶς δημιούργησε νέες ἀπειλές στὴν ἀσφάλεια τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀτομικιστικὴ ἐπανάσταση που προέκυψε ἀπ' τὶς ἰδέες τοῦ 18ου αἰῶνα, ἔφερε μαζὺ τῆς τὴν καταστροφὴ τῶν παλαιῶν κοινωνικῶν πλαισίων που ἀποτελοῦσαν αὐτὸ τὰ ἴδια ἐγγυήσεις ἀσφαλείας. Ἐπίσης, ἐκδηλώθηκαν καινούργιες ἀπειλές συνεπεία τῆς ἐκβιομηχάνισης καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς ἢ ἀπειλῆ τῆς ἀνεργίας, τῶν ἀτυχημάτων ἐργασίας καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν ἀσθενειῶν, αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ γήρατος, στὸ μέτρο που εἰ συνθήκες ζωῆς τοῦ ἡμερομισθίου ὑποχρεῶνουν τὸν ἐργαζόμενο νὰ διακόψῃ τὴν ἐργασία σχετικῶς ἐνωρίς χωρὶς ὅμως νὰ τοῦ ἐξασφαλίζουν τὰ μέσα ζωῆς γιὰ τὴν τελευταίαν περιόδο τῆς ζωῆς του.

Ἔτσι, διαρκῶς περισσότερο ὑπογραμμίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς προστασίας, τὴν ὁποῖαν αἰσθάνονται βαθεῖα ὅλοι οἱ ἀνθρώποι, ἀπέναντι τῶν κινδύνων που γεννᾶ ἡ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ.

3. Ἐνας ἄλλος παράγων ἐπέδρασε πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνση ἢ ἐξάλειψη τῆς ἐννοίας τῆς δικαιοσύνης. Ἀφ' ἑνὸς μιὰ μεγάλη ἀντίθεση διαπιστώνεται σὲ μεγαλύτερο διαρκῶς βαθμὸ, μεταξὺ τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων ἀπέναντι τοῦ νόμου καὶ τῆς ἐκ τῶν πραγμάτων ἀνισότητος, που ἀφίνουν νὰ γίνῃ πιὸ ἐντονη κάθε μέρα ἡ ὑπάρχουσα ἀδικία. Γενικώτερα, οἱ ἀνθρώποι, ὑπῆρξαν διαρκῶς πιὸ εὐαίσθητοι στὴν ἀδικία τῆς δυστυχίας, τὴν ἀδικία που γίνεται σὲ ὄσους ὑποφέρουν ἐξ αἰτίας ὠρισμένων συνεπειῶν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ τῆς μορφῆς τῆς κοινωνίας.

Συγχρόνως, διαρκῶς περισσότερο ἐπεκράτησε ἡ πεποίθησις ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν οἱ δυσκολίες αὐτές, ὅτι δὲν ἀποτελοῦν κάτι τὸ μοιραῖον ἀπέναντι τοῦ ὁποῖου εἴμεθα ἀπολύτως ἀνίσχυροι. Οἱ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς δημιούργησαν μιὰ βαθεῖα πίστη γιὰ τὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὴν οἰκονομικὴ καὶ καὶ κοινωνικὴ πραγματικότητα.

β) *Ἡ διατύπωση καὶ ἡ διεκδίκηση τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων ἀντιστοιχεῖ σὲ ἕνα νέο σταθμὸ τῆς γενικῆς ἐξελίξεως τῆς κοινωνικῆς προσπάθειας.*

Σὲ ὅλες τὶς ἐποχές καὶ σὲ ὅλες τὶς χώρες διαπιστώνουμε μιὰν ὠρισμένην κοινωνικὴν προσπάθειαν, που ἐκφράζει μιὰν ἀλληλεγγύη ἀπέναντι ἐκείνων που βρίσκονται μέσα στὴ δυστυχία ἢ ὑποφέρουν, ὁ χαρακτήρας ὅμως τῆς προσπάθειας αὐτῆς μεταβάλλεται μὲ τὸν χρόνον.